

DHBT

2026

**TÜM ADAYLAR İÇİN
DİN HİZMETLERİ ALAN BİLGİSİ TESTİ**

DHBT-2

KONU ANLATIMLI

**Kur'an Bilgisi - Tecvid
Fıkıh**

Hadis ve Hadis Usulü

Akaid-Kelam

İslam Tarihi

Dinler Tarihi

İslam Mezhepler Tarihi

Dinî Hitabet

Kitabın baskı tarihinden
sonraki güncellemelere
erişebilmek için
QR kodu okutunuz.

PEGEM AKADEMİ

DİN HİZMETLERİ ALAN BİLGİSİ TESTİ DHBT-2 KONU ANLATIMLI

Komisyon

ISBN 978-625-6764-64-4

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

3. Baskı: 2025, Ankara

Proje-Yayın: Pegem
Dizgi-Grafik Tasarım: Arzu Orhan Kayan
Kapak Tasarımı: Pegem

İLETİŞİM

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.
No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

www.pegem.net

yayinevi@pegem.net

0538 594 92 40

[pegemakademi](https://www.instagram.com/pegemakademi)

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

Ön Söz

Değerli Okuyucularımız,

Din Hizmetleri Alan Bilgisi Testi, DHBT-1 ve DHBT-2 bölümlerinden oluşmaktadır.

DHBT-1 bölümündeki sorular tüm öğrenim düzeyleri için ortaktır. DHBT-2'de ise Kur'an Bilgisi (Tecvid-Tefsir), Fıkıh, Hadis, Akaid-Kelam, İslam Tarihi, Dinler ve Mezhepler Tarihi ve Dinî Hitabet konularından sorular yer almaktadır.

Bu kitap Din Hizmetleri Alan Bilgisi Testi-2 kapsamındaki soruları çözebilmeniz için hazırlanmıştır. Kitabımız, başarılı olabilmeniz için gereken bilgileri edinebilmenize ve bilgilerinizi geliştirmenize katkı sağlayacaktır.

Kitabımız hazırlanırken sınavın kapsadığı alan değerlendirilmiş, detaylı ve güncel bir anlatımla konular ele alınmış, bölüm sonlarında da bilgilerinizi pekiştirebilmeniz için testlere yer verilmiştir. Ayrıca "Bilgi Tahtası", "Önemli Not" ve "Püf Nokta" kutucuklarıyla bilgilere dikkat çekilmiştir.

Bu kitapla ilgili görüş ve düşüncelerinizi yayinevi@pegem.net adresini kullanarak ya da 0538 594 92 40 numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletebilirsiniz.

Amaçlarınıza ulaşma yolunda katkı sağlayabilmek ümidiyle başarılar dileriz.

İçindekiler

1.BÖLÜM

Kur'an Bilgisi-Tecvid	1
Çözümlü Test-1.....	43
Çözümlü Test-2	49
Cevaplı Test	54

2. BÖLÜM

Fıkıh	59
Çözümlü Test-1.....	140
Çözümlü Test-2	148
Cevaplı Test-1.....	155
Cevaplı Test-2	160

3.BÖLÜM

Hadis ve Hadis Usulü	164
Çözümlü Test.....	186
Cevaplı Test	191

4. BÖLÜM

Akaid-Kelam	193
Çözümlü Test.....	235
Cevaplı Test	239

5. BÖLÜM

İslam Tarihi	241
Çözümlü Test.....	304
Cevaplı Test	309

6. BÖLÜM

Dinler Tarihi.....	312
Çözümlü Test.....	343
Cevaplı Test	347

7. BÖLÜM

İslam Mezhepler Tarihi	350
Çözümlü Test.....	382
Cevaplı Test	386

8. BÖLÜM

Dinî Hitabet.....	389
Çözümlü Test.....	406
Cevaplı Test	409

KUR'AN'IN NÜZULU VE METİNLEŞMESİ

Kur'an-ı Kerim, yüce Allah tarafından insanlığa gönderilmiş en son ilahi kitaptır. Son peygamber Hz. Muhammed'e yaklaşık yirmi üç yılda nazil olmuştur.

Kur'an'ın Nüzul Süreci: Vahiy

Sözlük Anlamı: V-h-y kelimesinin mastarı olup gizli ve süratli bildirmek, seslenmek, fısıldamak, emretmek, telkin etmek, ilham etmek, işaret etmek, yazı yazmak, bir şeyi başkasına intikal ettirmek, elçi göndermek ve içgüdü anlamlarına gelir.

Terim anlamı: Yüce Allah'ın insanlara ulaştırılmasını istediği mesajlarını peygamberlerine, alışılmışın dışında gizli bir yolla süratli bir şekilde iletmesidir.

Vahyin Başlangıcı: Hz. Aişe, Resulullah'ın vahiy başlangıcının uykuda sadık rüya görmeye başladığını bildirmiştir. Bu arada yalnızlık kendisine sevdirmiş, Resulullah Hira Mağarası'na çekilerek ibadete dalmıştır. Bu duruma "Tahannus" denir.

Bu durum 27 Ramazan 610 tarihine kadar devam etmiştir. Bu tarihte yine Hira Mağarası'nda iken Cebrail ona gelip "Oku!" demiş Resulullah "ben okuma bilmem" cevabını vermiştir. Üçüncü defa meleğin aynı soruyu sorması sonrasında Alak sûresinin ilk beş ayeti nazil olmuştur. Korku içindeki Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin yanına giderek olanları anlatmıştır. Hz. Hatice Resulullah'ı teskin ettikten sonra Hz. Hatice'nin amca oğlu ve aynı zamanda bir bilgin olan Varaka b. Nevfel'in yanına götürerek olanları anlatmıştır. Varaka, Hz. Peygamber'e gelenin Cebrail olduğunu müjdelemiştir.

Sonrasında vahiy bir müddet kesilmiş (fetret-i vahiy) daha sonra Müddessir sûresinin baş tarafı nazil olmuştur.

Vahyin Çeşitleri

- Vahy-i Metlüv:** Okunan vahiydir. Kelimesi kelimesine nazil olmuş metindir. Namazlarda kıraatte okunan vahiydir. Yani Kur'an-ı Kerim'dir.
- Vahy-i Gayrı Metlüv:** Peygamber'in diliyle ifade edilen, namazlarda kıraatte okunmayan vahiydir ki Hadis-i Şerifler bu nevidendir.

Vahyin Geliş Şekilleri

Bu husus Kur'an'da Şûra sûresi 51. ayette şöyle geçmektedir:

"Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder." (Şûra (42), 51)

- Allah'ın mesajları peygamberinin kalbine doğrudan yerleştirmesi
- Vahyin perde arkasından bildirilmesi

- Sadık rüya (Bu vahiy çeşidi vahyin başlangıcında olmuştur. Sadık rüya ile hiçbir ayet ve sûrenin inmediği bildirilmektedir.)
- Cebrail'in aslı sûretiyle görünerek vahiy getirmesi
- Cebrail'in görünmeden çingirak sesine benzer bir vahiy getirmesi
- Cebrail'in insan şeklinde görünmesi

Vahiy Esnasında Görülen Haller

- En soğuk günde bile Resulullah'ın alınının terlemesi
- Resulullah'ın üzerine büyük bir ağırlığın çökmesi
- Resulullah'ın yanında bazen arı uğultusuna benzer bir ses işitilmesi
- Resulullah'ın sırt üstü yatıp üzerini örttürmesi ve yüzünün kızarması
- Bunların dışında Resulullah'ın uykusunun gelmesi, vücudunun kaskatı kesilmesi

Vahiy ve İlham Arasındaki Farklar

- Vahyin kaynağı belli, ilhamın kaynağı belli değildir.
- Vahiy vasıtalı ilham ise vasıtasız olarak tecelli eder.
- Vahiy son bulmuştur, ilham ise devam etmektedir.
- Vahiy bağlayıcıdır, ilham ise bağlayıcı değildir.
- Vahiy külli ve umumî, ilham ise cüz'î ve hususidir.
- Vahyî bilgiler birbiriyle çelişmez ancak ilham bilgileri birbiriyle çelişebilir.

Vahiy Kâtipleri

Birçok sahabe vahiy kâtipliği yapmıştır. Medine Dönemi'nde Hz. Peygamber'e 65 kişi vahiy kâtipliği yapmıştır. Mekke'de ilk vahiy katibi Abdullah b. Sa'd b. Ebî Sarh', Medine'de ilk vahiy katibi Übey b. Ka'b'dir. Ondan sonra Zeyd b. Sabit vahiy kâtipliği yapmıştır.

Ebû Bekir, Ömer b. Hattab, Ali b. Ebî Tâlib, Osman b. Affan, Zübeyr b. Avvâm, Amr b. Âs, Huzeyfe b. Yeman, Amir b. Führeyre, Muaviye, Abdullah b. Erkam, Talha b. Ubeydullah ve Halid b. Velid vahiy kâtiplerinden birkaçıdır.

Vahyin Yazıldığı Malzemeler

Hurma yaprakları, ince beyaz taşlar, kürek ve kaburga kemikleri, işlenmemiş deri, ince deri (rakk), çanak-çömlek parçaları, parşömen parçaları, tahta levhalar ve bez parçaları inen ayetlerin yazıldığı malzemelerdir.

Vahye Ait Bazı Terimler

Ei-Hadarî: Hz. Peygamber seferde değilken inen ayetler. Kur'an'ın ekserisi bu şekilde nazil olmuştur.

Es-Seferî: Seferde ve savaşta inen ayetler (Nisa sûresinin 176. Ayeti).

P
E
G
E
M
A
K
A
D
E
M
İ

ÇÖZÜMLÜ TEST I

1. Kur'an'ın indirildiği ortamın anlaşılması, mesajının kavranması ve değiştirmeyi amaçladığı yaşam tarzının ve ikame etmeyi hedeflediği ilke ve değerlerin anlaşılması açısından önemlidir.

Tevhid inancını merkeze koyan Kur'an vahyinin Hicaz Bölgesi'nde düzeltmeyi hedeflediği dini inançlarla ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Arabistan yarım adasında en yaygın inanç putperestliktir.
B) Arabistan'ın kuzey ve güney bölgelerinde Hristiyanlığı benimseyen kavimler vardı.
C) Putperestliği benimseyen topluluklar Allah inancını benimsemiyorlardı.
D) Putlar Allah ile insanlar arasında birer aracı olarak görülüp Allah'a yaklaştıran veya Allah katında şefahtçi olan güçler olarak görülürdü.
E) Özellikle hac mevsiminde yapılan panayırlar vesilesiyle putlar aynı zamanda ticari birer kaynak olarak da görülüyordu.

2. **Vahiy kelimesinin Kur'an'daki kullanımları ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?**

- A) Zekeriya as ile ilgili olarak ima ve işaret anlamında kullanılmıştır.
B) Cin ve insan şeytanlarının birbirini yönlendirmesi babında vesvese ve fısıltı anlamında kullanılmıştır.
C) Bal arısına vahyetmesi içgüdü anlamında kullanılmıştır.
D) Havarilere, Musa as'ın annesine ve Meryem'e vahyetmesi hakiki vahiydir.
E) Vahiy meleği aracılığıyla elçilerine vahyetmesi risalet ve tebliğ amaçlıdır.

3. **Vahiy çeşitlerinden biri olarak kabul edilen gayri metluv vahiy nasıl tanımlanmıştır?**

- A) Cansız varlıklara vahiy
B) Bal arısı gibi hayvanlara vahiy
C) Meryem, Sare gibi kimselere ilham şeklindeki vahiy
D) Meleklerle yapılan vahiy
E) Paygambere bildirilip mushafa kaydedilmeyen vahiy

4. Kur'an Resulullah as'a 23 yıllık süreçte peyderpey indirilmiştir.

Bu durumla ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Kur'an'ın peyderpey indirilmesi Arap dilinde tencimu'l-Kur'an kavramıyla ifade edilir.
B) Kur'an'ın parça parça indirilmesi ile ilgili Kur'an'da kullanılan kavram tenzil kavramıdır.
C) İnzal kavramı Kur'an'ın bölük bölük indirilmesini ifade eder.
D) Peyderpey indirilmesi Kur'an'ın Peygamber as'ın kalbine yerleştirilmesi ve insanlara dura dura okumasıydı.
E) Müşrikler Kur'an'ın bir defada indirilmesi gerektiğini söyleyerek Peygamber as'ı reddediyorlardı.

5. Resulullah as kendisine indirilen vahiy korumak için öncelikle kendisi ezberliyor sonra da vahiy kâtibî olarak adlandırılan okuryazar sahabeye yazdırıyordu. Daha sonra da gelen ayetleri sahabeye ezberletiyordu.

Rivayetlere göre vahiy kâtiplerinin Kur'an parçalarını üzerine yazdıkları malzemeler arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Kürek ve kaburga kemikleri
B) Deri parçaları
C) Hurma lifleri
D) Kitaplar
E) Parşömenler

2. Sünnet

- ☞ Fıkıh usulünde sünnet, Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirleri olarak tanımlanmıştır. Sünnet üç kısma ayrılır. Bunlar:
 - a. **Mütevâtir Sünnet:** Yalan üzerinde birleşmeleri mümkün olmayan bir grubun kendileri gibi bir gruptan naklettiği sünnet.
 - b. **Meşhur Sünnet:** İlk tabakada ahad iken sonraki tabakalarda mütevâtir niteliğine sahip olan sünnet, Mütevâtir gibi kesin hüküm ifade etmez.
 - c. **Ahad Sünnet:** Bütün tabakalarda tevâtür sayısına ulaşmayan kişilerce nakledilen sünnettir. Belli düzeyde zan ifade ederler. Delil olması hususunda görüş birliği vardır.
- ☞ Sünnet, İslam hukukunun ikinci temel kaynağıdır. Hüküm çıkarma açısından Kur'an ve Sünnet arasında özde bir fark yoktur. Aralarındaki fark bize nakli ile ilgilidir.
- ☞ Sünnetin temel kaynak oluşu ayetlere dayanmaktadır.
- ☞ Sünnet Kur'an'ın anlaşılmasında önemli yere sahiptir. Sünnet olmadan Kur'an sırf Arapça bilgisiyle gerekli şekilde anlaşılabilir.
- ☞ Sünnetin Kur'an'ı açıklama, hükümlerinin uygulanmasını örneklendirme ve yeni hüküm koyma gibi (teşri) işlevleri vardır.
- ☞ Kur'an için "**vahy-i metlûv**" (okunan vahiy), sünnet için ise **vahy-i gayr-ı metlûv** (okunmayan vahiy) tabiri kullanılır.
- ☞ Alimlerin sünnetin sübutu, hükme delaleti, mahiyeti ve gayesi konusunda farklı değerlendirmelere sahip olması görüş ayrılıklarının sebeplerindedir.

3. İcma

- ☞ Hz. Peygamber hem siyasi hem de teşri otoriteyi temsil ettiği için nihai karar merci idi.
- ☞ Vefatı sonrasında oluşan siyasi boşluk halife seçimiyle giderildi.
- ☞ Teşri otoriteyi temsil eden Raşid halifeler şûrâ ile kararlarını meşrulaştırıyorlardı. Şûra üyeleri öncelikli olarak karşılaşılan meselede Hz. Peygamberin sünnetinin olup olmadığını araştırıyor, bulamadıklarında ise meseleyi kendi icthadlarıyla sonuca ulaştırıyorlardı.
- ☞ Muaviye'den itibaren siyasi otorite teşri otoriteden ayrılmaya başlayınca sünnet ve önceki uygulamalar daha bir önem kazandı.
- ☞ Tabii döneminde ibadet ve hukuk alanına ilişkin sahabenin ittifak ettiği konular sünnet gibi bağlayıcı kabul edilmiştir.

İcmâin Terim Anlamı

- ☞ Fıkıh usulünde icma, Hz. Muhammed'in ümmetinden müctehidlerin, O'nun ölümü sonrasında herhangi bir devirde şer'î bir meselenin hükmü üzerinde görüş birliği etmeleridir.
- ☞ Mesele ile ilgili olarak müctehidlerin açıkladıkları görüşlerde birleşmelerine **sarih icma**, görüşten haberdar olmalarına rağmen açıkça görüşlerini beyan etmeyip aleyhtede fikir belirtmemeleriyle oluşan icma, **sukûti icmâdir**.
- ☞ İcma Muhammed ümmetine mahsustur. İcma ayet ve hadislerde yer alan ümmetin yanılmazlığı fikri üzerinde temellendirilmiştir.
- ☞ Ebu Bekir Bakillâni gibi kimi usulcüler icma için ümmetin tamamını şart koşarken genel, ümmetin müctehidlerinin katılımını şart koşturmuştur.
- ☞ Bir kısım bilginler Hz. Peygamber Dönemi'nde icmâyâ gerek olmadığını diğer bir kısmı ise icmanın sahabe dönemine mahsus olmayıp başka dönemlerde de olabileceğini ifade etmiştir.
- ☞ İcma sadece şer'î hüküm üzerinde olabilir.
- ☞ İcmâyâ konu olan hükümler şarinin hitabına bağlı olan şer'î ameli hükümlerdir.
- ☞ İttifak icmanın **rüknüdür**. İcma için bütün müctehidlerin ittifakı şarttır.

Yaygın kabul görmeyen ancak kimi usulcülere göre icmanın gerçekleşme şartları

- a. **Inkırâzu'l – asr:** İcmâyâ katılan müctehidlerin hepsinin ölmesi. Hanefilere göre bu şart değildir.
- b. **Sahabe ihtilafının bulunmaması:**

- ☞ İcma ehliyetinde müctehitte aranan şartlar fık ve bidat ehli olmamasıdır. Adalet fık, taassup, sefihlik ve değerleri önemsemezlik gibi sebeplerle düşer.

İcma edilen konu yakinen sabittir ve inkarı küfürdür. Ancak bu icmanın bütün mertebeleri için geçerli değildir.

NOT!

İcmanın Mertebeleri (Merâtibu'l – İcma)

- a. Sahabe icma
- b. Sonrakilerin, sahabelerin ihtilafı bulunmayan bir konudaki icma
- c. Sonrakilerin, sahabilerin ihtilaf ettiği bir konuda mevcut görüşlerden biri üzerinde icma. Bu icma tartışmalıdır.
- d. Gerçekleştikten sonra içlerinden birinin vazgeçtiği icma. (Bu icma da tartışmalıdır.)

Bu külli kaideye bağlı kaideler şunlardır:

- Bir şeyin bulunduğu hal üzere kalması asıldır.** Yani bir şeyin belirli bir hâl ve vasıfta olan bu hal ve vasfın devam ettiğiidir. Aksi ispata muhtaçtır.
- Beraet-i zimmet asıldır.** Şahısların herhangi bir borç veya yükümlülüğünün olmaması asıldır.
- Sıfat-ı ârizada asılan ademdir:** Normal şartlarda olmayıp sonradan ortaya çıkan vasıf asıl olmaz.
- Bir zamanda sabit olan şeyin, hilafatına delil olmadıkça bekasıyla hükmedilir.**

3. Meşakkat Teysiri Celb Eder

Zorluk ve zahmet kolaylaştırma sebebidir. Zorluk oluşturan hükümler hafifletilerek mükellefin güç yetirebileceği hale getirilir.

Bu külli kaidenin alt kaideleri şunlardır:

- Bir iş dik oldukça müttesi' olur:** Yani bir işte zorluk ve darlık görülürse rahatlatıcı hükümler getirilir.
- Zaruretlar memnu' olan şeyleri mübah kılar:** İşlenmesi yasaklanmış olan bazı şeyler zaruret durumlarında mübah hale gelir. Zaruret can ve mal tehdididir.
- Zaruretlar kendi miktarlarınca takdir olunur:** Zaruret sebebiyle tanınan kolaylık ve ruhsat hükmü zaruret miktarıyla sınırlıdır.
- Bir özür için caiz olan şey, o özrün zevaliyle batıl olur:**
- İztrar gayrin hakkını iptal etmez.**
- Zaruret hali başkasına ait kul haklarını düşürmez.**
- Hacet umumi olsun, hususi olsun zaruret menzilesine tenzil olunur.** Hacet terimi zaruretin alt seviyesidir. İnsanların genel olarak yaşantılarını aksatan toplumsal ve kalıcı zorluklardır.

4. Adet Muhakkemdir

Bir hükme varmak için örf ve âdet hakem kılınır. Mecelledeki "Nâssın istimali bir hüccettir ki onunla amel vacib olur. (İnsanların devamlılık kazanan uygulamaları hukuki hükümler kaynaklık eder.) hükmü âdetin hukuki hükümlere kaynak edeceğinin bir başka delilidir.

Bu külli kaideye dair diğer külli kaideler:

- Örfen ma'ruf olan şey şart kılınmış gibidir.** (Örf ve adet olduğu bilinen şey, açıkça konuşulup karara bağlanmış hususlar gibidir.)
- Örf ile tayin nass ile ta'yin gibidir.**
- Beyne't-tüccâr ma'ruf olan şey beyinlerinde meşrut gibidir.**

5. Zarar ve Mukabele Bî'z Zarar Yoktur.

Bir kişinin başka bir kişiye zarar vermesi ya da kendisine verilen bir zarara aynı şekilde zararlar karşılık vermesi yasaktır.

Bu külli kaidenin kapsamına giren hükümler:

- Zarar izale olunur.** (Zararın belirli prensipler çerçevesinde ortadan kaldırılması gerekir.)
- Zarar bî kaderi'l – imkân def' olunur.** (Zarar imkân dâhilinde ortada kaldırılır.)
- Zarar-ı âmmi def için zarar-ı hâs ihtiyar olunur.**
- Zarar-ı eşedd zararı ehaff ile izale olunur.** (Daha şiddetli bir zararı def için hafif olan zarar tercih edilir.)

MÜLKİYET VE AKİT TEORİSİ**MÜLKİYET HAKKI****Pozitif Hukukun Eşya Hukukuyla İlgili Kavramları**

↳ Pozitif hukukta haklar konularına göre maddi (para ile ölçülebilen) ve manevi diye ikiye ayrılır. Malvarlığı (na melek) hakları para ile ölçülebilen haklardır.

↳ Şahıs varlığı hakları, değeri para ile ölçülemeyen, şahısların menfaatlerine ilişkin haklardır. Eşya ve borçlar hukuku malvarlığı haklarıyla ilgilenmektedir.

Malvarlığı hakları ikiye ayrılır:

- Aynî haklar:** Bir kimseye bir mal üzerinden doğrudan doğruya hâkimiyet sağlayan ve herkese karşı ileri sürülebilen haklardır.
- Alacak hakları:** Alacaklıya borçludan bir şeyi isteme yetkisi sağlayan haklardır.

↳ Aynî haklar eşya hukukunun, alacak hakları ise borçlar hukukunun konusu olup, aynî hak sahibine eşya üzerinde mümkün tasarruf şeklinden tamamını ya da bir kısmını verebilir.

↳ **Fiili tasarruflar** eşyayı zilyetinde bulundurma, kullanma, yararlan, yok etme gibi tasarruflardır.

↳ **Hukuki tasarruflar** ise eşyanın mülkiyetinin başkasına geçirilmesi, hakkın bedel karşılığı düşürülmesidir.

Aynî hak iki gruba ayrılır:

- Mutlak aynî hak:** Mülkiyet hakkı aynî hak terimini en iyi temsil eden haktır.
- Sınırlı aynî haklar:** İrtifak hakları, rehin hakları gibi mülkiyet dışındaki ayni haklardır.

İslam Hukukunda Ayni Haklar (Mülk ve mülkiyet hakkı)

↳ Eşya üzerinde en güçlü ve doğrudan kurulan yetkileri milk terimi karşılar ki günümüz hukukundaki ayni hakkın karşılığıdır.

2. Karı (zevce)

- a. Ölenin çocukları veya oğlunun... oğlu veya kızı ile birlikte bulunduğu **sekizde bir** alır.
- b. Bunlar bulunmadığında **dörtte bir** alır. Zevce birden fazla ise her iki durumda belirlenen payı aralarında eşit olarak bölüşürler.

3. Baba

- a. Ölenin oğlu ve oğlunun erkek fûrûu ile birlikte bulunduğu **altıda bir** alır.
- b. Ölenin kızı veya oğlunun... oğlunun kızı ile birlikte bulunduğu **altıda bir** ve ilâve olarak asabe* sıfatıyla ashâbü'l-ferâizden artanı alır.
- c. Bu iki grup mirasçı bulunmadığında asabe olur. Başka mirasçı yoksa terikenin tamamını, varsa bunlardan artanı alır.

4. Anne

- a. Ölenin çocukları veya oğlunun... oğlu veya kızı yahut ölenin birden fazla erkek veya kız kardeşiyle birlikte bulunduğu **altıda bir** alır.
- b. Ölenin babası ve eşi ile birlikte bulunduğu eşten artanın **üçte birini** alır. Bu durumda baba asabe olarak **geriye kalanı** alır.
- c. Bu iki grup mirasçı bulunmadığında bütün terikenin **üçte birini** alır.

5. Dede

Burada ashâbü'l-ferâiz olarak pay sahibi olan dede, ölenin babasının babası veya onun babasıdır. Bunlara "sahih dede" denir. Annenin babası gibi, ölen ile arasına kadın giren dedeye ise "fâsid dede" denir ve miras hukuku bakımından zevi'l-erhâm grubu içinde mütalaa edilir. Baba sağ değilse dede onun yerine geçer. Böylece dedenin dört hali vardır. İlk üç hali babaninkiyile aynıdır. Dördüncü hal babanın sağ olması hâlidir ki bu durumda dede mirasçı olamaz.

6. Kız

- a. Ölenin oğlu olmayıp bir kızı varsa terikenin yarısını alır.
- b. Aynı durumda iki veya daha çok kız varsa, üçte ikiyi aralarında paylaşırlar.
- c. Ölenin oğlu varsa kız asabe (bigayrihî asabe) olur. Ashâbü'l-ferâizden artanı oğul iki, kız bir hisse almak üzere paylaşırlar.

7. Oğlun kızı

Ölenin kızı bulunmayınca oğlunun kızı onun yerine geçer. Bu durumda:

- a. Ölenin oğlu veya kızı bulunmaz da oğlunun bir kızı bulunursa **terekenin yarısını** alır.

- b. Aynı durumdaki oğlun kızı birden fazla ise, üçte ikiyi aralarında eşit olarak paylaşırlar.
- c. Ölenin oğlu bulunmaz da oğlunun kızı ölenin bir kızı ile birlikte bulunursa **altıda bir** alır.
- d. Aynı durumda ölenin birden fazla kızı varsa oğlun kızı mirasçı olamaz.
- e. Ölenin oğlu olmayıp da onun oğul ve kızları beraber buldukları takdirde müşterek asabe olurlar ve ashâbü'l-ferâizden artanı ikili birli paylaşırlar.
- f. Oğlun kızları oğul ile birleştiklerinde mirasçı olamazlar.

8. Ana baba bir kız kardeş

- a. Bir tane ise terekenin yarısını alır.
- b. İki veya daha çok iseler üçte ikiyi paylaşırlar.
- c. Ölenin ana baba bir kız kardeşi aynı durumdaki erkek kardeşiyle birlikte bulunurlarsa müşterek asabe olurlar ve ashâbü'l-ferâizden artanı ikili birli paylaşırlar.
- d. Ölenin kızı, oğlunun kızı ve oğlunun... oğlunun kızı ile birlikte bulunurlarsa asabe olur, kalanı alır.
- e. Ölenin oğlu, oğlun oğlu, babası veya sahih dedesi ile birlikte bulunurlarsa mirasçı olamazlar.

9. Baba bir kız kardeş

Ana baba bir kız kardeş bulunmazsa baba bir kız kardeş onun yerini alır.

- a. Bu durumdaki kız kardeş bir tane ise terekenin yarısını alır.
- b. Birden fazla iseler üçte ikiyi eşit olarak paylaşırlar.
- c. Bu durumdaki kız kardeş bir tane ana baba bir kız kardeşle birlikte bulunurlarsa **altıda bir** alır.
- d. Ana baba bir kız kardeş birden fazla ise baba bir kız kardeş mirasçı olamaz.
- e. Baba bir kız kardeş baba bir erkek kardeşle birlikte bulunurlarsa müşterek asabe olurlar, kalanı ikili birli paylaşırlar.
- f. Ölenin kızı veya oğlunun kızı ile birlikte bulunursa asabe olur ve kalanı alır.
- g. Ölenin oğlu, oğlunun oğlu..., babası, dedesi, ana baba bir erkek kardeşleri, asabe olan ana baba bir kız kardeşleriyle beraber bulunurlarsa mirasçı olamazlar.

10. Ana bir kardeşler

- a. Bir tane ise **altıda bir** alır.
- b. Birden fazla iseler terekenin üçte birini erkek kadın ayırımı yapmaksızın eşit olarak paylaşırlar.
- c. Ölenin oğlu, kızı, oğlunun oğlu veya kızı, babası, dedesi ile birlikte bulunurlarsa mirasçı olamazlar.

Allah'ın hidayet etmesi ve saptırması da buna göredir. Bunlar, zihinde bir çelişki olarak görülse de Allah'a izafe edilmiş yönleri itibarıyla doğrudur. Çünkü Allah'ın fiili, O'nun yaratmasıdır. Bu itibarla Allah'ın hidayete erdirmesi ve saptırması demek, hidayeti ve dalaleti yaratması demektir. Maturidî, böylece kendisinin de açıkça ifade ettiği gibi, fiillerin tamamının insana ait olduğunu söyleyen Mu'tezile ekolünün arasını uzlaştırmış ve orta bir yol tutturmuştur.

Maturidî, Mu'tezile'ye şunu sorar. Mademki, kötülükler, Allah onları yasakladığı için, O'na izafe edilemezler, o hâlde niçin "Allah dilediğini sapıtır, dilediğini de doğru yol üzerinde tutar." şeklindeki âyetlerde, O'na izafe edilmiştir? Ona göre bu âyette, onların söyledikleri gibi kötülüklerin sapıklıkla, iyilerin de doğrulukla isimlendirilmesi kastedilmemiştir. Çünkü bunda bir hikmet yoktur. Tam aksine bunlar Allah'ın kuvveti ve egemenliği altında gerçekleşir. Kısacası ona göre fiil, hangi açılardan Allah'a izafe edilirse edilsin, hatta sapıtırma ve kalpleri mühürlemek hakkında bile olsa, yaratma anlamındadır. O hâlde burada Mu'tezilenin kastettiği hiçbir manaya ihtimal yoktur.

Bu eleştirilere rağmen Maturidiye, Ehl-i Sünnet'in Mu'tezileye yakın kanadını oluşturur.

5. Süfyan es-Sevrî, Fahreddin er-Râzî, İbn Teymiyye

"Karakterimiz kaderimizdir."

Bu farklı mezhepsel tutum sergileyen âlimler insan fiillerinin önemli bir kısmı doğuştan gelen karakter özelliklerinin bir sonucu olarak görmüşler ve bu konuda âyet ve hadislerden delil ileri sürmüşlerdir.

6. Selefîye ya da Belirsizliğin Kaçınılmaz Yönü

Selefîye kaderle ilgili mezhep görüşlerini eleştirmiş ve konuya Kur'an'da nasıl geçiyorsa, Hz. Peygamber Dönemi'nde nasıl inanılmışsa öylece iman edip tartışmaya girmemek gerektiğini ifade etmiştir. Bunun iki nedeni vardır;

Birincisi: Hz. Peygamber Dönemi'nde kader ile ilgili tartışmanın yasaklandığına dair rivayet. Dolayısı ile bu konuyu tartışmak bid'attir.

İkincisi: Felsefe dünyasında da ittifak olmayan bu konuda mezheplerin de ihtilaf hâlinde olması ve hatta aynı mezhep mensuplarının bile farklı görüşleri savunabilmesinin bir nedeni vardır: Bu terazî bu sikleti çekmez.

BİLGİ TAHTASI

Yeni Bütünlük Arayışları

Bu tartışmayı İslâmîyetin hedefleri doğrultusunda değerlendirmek için İbnü's-Sid el-Batalıyevsî'de ifadesini bulan ancak daha çok ehl-i Sünnet lehinde kullanılan "terkip" metodunu yeniden gündeme getirmek zorunluluktur. Bu metoda göre yapılması gereken konu ile ilgili bütün nasları (dini metinler) imkân nispetinde toplayıp tümünü dikkate almak ve bir terkip ve te'lif (birleştirme ve uzlaştırma) sonunda sonuca varmaktır. Çünkü yanlış sonuçların nedeni delillerin hepsine vakif olmadan peşin hükümlerle hareket etmektir.

Öte yandan Şîa içerisinde Molla Sadra ile başlayan bütünlleştirme çabası oldukça heyecan verici bir adım olarak gözükmektedir. Temeli Molla Sadra'nın "değişmekte olan varlık" görüşüne dayanan bu anlayış, Mu'tezile ve Cebriye arasında Ehl-i Sünnet'ten farklı bir metotla uzlaştırıcı çözüm aramıştır. Buna göre tabiat ve tabiattaki nedensellik Allah tarafından yaratıldığı için insan bu alanda özgür değildir. Ancak irade ve eylemlerinde özgürdür. Şu hâlde iç içe iki kaderden söz edilebilir. Birincisi önceden tayin edilmiş olan, ikincisi ise insanın iradesine göre Allah'ın değiştirdiği. Bu ikincisinde insan özgür ve sorumlu olmakla birlikte bu gücü Allah'tan aldığı için ilahlık anlamına gelebilecek bir otonomluğa sahip değildir. Üstelik manevi etkenler de kaderin değişmesine yol açabilir. Kısaca bir şeyin Allah tarafından verilmesi ile insan tarafından verilmesi arasında fark vardır. İlahî mülkiyette bir şeyin Allah tarafından verilmesi onun Allah'ın mülkiyetine zarar vereceği anlamına gelmez. Bu durumda Allah insana özgürlüğü vermiş ve genel olarak ona müdahale etmemiştir. Bununla birlikte "Allah'ın kaderinden Allah'ın kaderine kaçıyorum" anlamına gelen sahabe sözlerinin delil gösterilerek insanın değiştirilebilir kaderindeki eylemlerinin Allah tarafından önceden bilinmeyeceğini iddia etmek, insani bilgi açısından belirsiz bir alanı kendi yorumumuzla doldurmak demektir.

Bu yaklaşımlar önemli bir başlangıç noktasını yakalamakla birlikte yeterli bir kapsayıcılığı yoktur. Kader konusunda insan özgürlüğünün yanısıra "tevhid" ilkesinin Kur'an'ı bütünlükle çözülmesi önemlidir. Tüm mezhepler kendi görüşlerini destekleyecek şekilde âyetlerden ve hadislerden referanslar almışlardır. Hâlbuki gerçeklik bunların toplamıdır. İkilemden kurtulmak için bizzat insandan hareket etmek de önemlidir. İnsanın kendi fiilini kendi kudretiyle var etmesi ne "yoktan yaratma" anlamına gelir ne de "ilâhî kudret"i sınırlar. Bununla birlikte bu özgür alanın Allah'ın meşietî çerçevesinde olması ve zaman zaman tarihe, olaylara ve bireysel alana müdahalesi ve yönlendirmesi de insanın âhiret hayatına giden süreçte "balans ayar"yla karşılaşmasıdır. Bu ayar insanın özgür ve sorumlu olmasını tamamen ortadan kaldıracak nitelikte değildir.